

SOSYAL BİLGİLER DERSİNDE DEĞERLER EĞİTİMİNDE COĞRAFYA DİSİPLİNİNİN ROLÜ

THE ROLE OF DISCIPLINE OF GEOGRAPHY IN EDUCATIONAL VALUES IN
SOCIAL STUDIES

Emine KARASU AVCI¹

Makale gönderim tarihi 15 Ocak 2016

Makale kabul tarihi 17 Ocak 2016

Özet

Sosyal Bilgiler kaynağını sosyal bilimlerden alan disiplinlerarası bir eğitim alanıdır. Coğrafya bilimi de bu Sosyal Bilgiler disiplinlerinden birini oluşturmaktadır. Bu çalışmanın amacı, Sosyal Bilgiler dersinde değerler eğitiminde coğrafya disiplininin rolü hakkında Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin görüşlerini ortaya koymaktır. Çalışma nitel yöntemle gerçekleştirilmiştir. Veriler yarı yapılandırılmış mülakat yöntemi ile toplanılmıştır. Çalışma, 2013-2014 eğitim-öğretim döneminde Kastamonu il merkezinde görev yapan 31 Sosyal Bilgiler öğretmeniyle gerçekleştirilmiştir. Çalışmada araştırmaya katılan Sosyal Bilgiler öğretmenleri coğrafya disiplini ile programda verilen doğal çevreye duyarlılık, kültürel mirasa duyarlılık, sorumluluk ve vatanseverlik değerlerinin kazandırılabilceğini belirtmektedirler. Bu değerleri teknolojiden yararlanarak ve gezi ve gözlem yaparak öğrencilere kazandırdıklarını ifade etmektedirler. Coğrafya disipliniyle ilgili değerleri İnsanlar, Yerler ve Çevreler; Üretim, Dağıtım ve Tüketim ve Kültür ve Miras öğrenme alanlarıyla ilişkilendirmektedirler. Coğrafya disiplininin çocuğun dünyayı ve çevresini tanumasını sağladığını ve çevre bilinci kazandırdığını belirtmektedirler. Sosyal Bilgiler öğretmenleri coğrafya disiplini, Sosyal Bilgiler dersinde değerleri kazandırmada en etkili gördükleri ikinci disiplin olarak düşünmektedirler.

Anahtar Kelimeler: Sosyal Bilgiler, coğrafya disiplini, değerler eğitimi.

Abstract

Social studies is an interdisciplinary educational field which grounds on social sciences. Geography is one of the disciplines in social studies. The aim of this study is to present the social studies teachers' opinions on the role of geography within values education in social studies lessons. The study adopts the qualitative research tradition. It involved 31 social studies teachers working in the Kastamonu province in 2013-2014 academic year and the data were collected through semi-structured interviews with these teachers. The social studies teachers participating in this study stated that environmental awareness, cultural heritage awareness, responsibility and patriotism values listed in the programme could be gained through the discipline of geography. They pointed out that these values could be taught with the help of technology and via field trips and observations. They associated the values related to the discipline of geography with the learning domains of People, Places and Environments, Production, Distribution and Consumption and Culture and Heritage. The teachers also stated that geography helped pupils to familiarise the world and his/her environment and to gain environmental awareness. The social studies teachers described the discipline of geography as the second most effective discipline in teaching values in social studies lessons.

Keywords: Social studies, the discipline of geography, values education.

---

¹ Araş. Gör. Dr. Kastamonu Üniversitesi Eğitim Fakültesi, eavci@kastamonu.edu.tr

GİRİŞ

Sosyal Bilgiler konusu insan ve insan yaşamı olan disiplinler arası bir eğitim alanıdır. Vatandaşlık anlayışını temel alan Sosyal Bilgiler dersi, çocuğun toplumsallaşmasını sağlayarak toplumsal hayata katkısını hedeflemektedir. Öğrencilerin yaşadığı topluma yararlı, iyi, sorumlu birer vatandaş olarak yetiştirilmesi gerekmektedir. Öğrencileri bu amaca ulaştırmada onlara ilk temel bilgileri kazandırmak için birinci, ikinci, üçüncü sınıflarda Hayat Bilgisi dersi; dördüncü, beşinci, altıncı ve yedinci sınıflarda Sosyal Bilgiler dersi okutulmaktadır (Sözer, 2009). Sosyal Bilgiler dersi, iyi ve sorumlu bir vatandaş yetiştirmek amacıyla sosyal bilimler disiplinlerinden seçilmiş bilgilere dayalı olarak öğrencilere toplumsal yaşamla ilgili temel bilgi, beceri, tutum ve değerlerin verildiği bir çalışma alanıdır (Erden, tarihsiz). Sosyal Bilgiler, değişen ülke ve dünya koşullarında bilgiye dayalı karar alıp problem çözebilen etkin vatandaşlar yetiştirmeyi amaçlayan disiplinler arası öğretim programıdır (Öztürk, 2009). İyi bir vatandaş yetiştirmek amacıyla milli ve evrensel değerlere sahip, programın belirlemiş olduğu becerileri hayata uygulayabilen; farklı bilim dallarından elde ettiği bilgilerle gelecekteki yaşamına dair sağlıklı bir yol çizebilen bireyler yetiştirmek amacıyla geliştirilen Sosyal Bilgiler dersi, kendini yenileyebilen dinamik ve kompleks bir çalışma alanıdır (Çatak, 2016). Sosyal Bilgiler dersi bireyi toplumsallaştıran, geçmişi hatırlatarak bugünü yaşamasını ve yarını da kucaklamasını öğreten disiplinler topluluğudur (Ambarlı, 2010). Ülkemizde Sosyal Bilgiler dersi, 4. sınıftan itibaren öğrencilerin sosyal bilimler alanındaki kavramsal ve bilimsel gelişmelerin eğitim süreci içinde ele alınarak bireyin toplum içinde gelişmesini ve yetiştirilmesini amaçlamaktadır (Keleş, Işık ve Erol Şahin, 2016). Sosyal Bilgiler dersi öğrencilerin insan-toplum ilişkileri ile ilgili bilgi ve deneyimlerini geliştirmelerini sağlayarak bireyin kendisini, değerlerini ve düşüncelerini keşfetmesine yol açmaktadır (Kabapınar, 2012). Bu ders, iyi vatandaş yetiştirmeye dönük vizyonu ve misyonuyla ülkemizin ve milletimizin geleceğine bir yatırımdır. İçeriğinde yer alan kavram, değer ve beceriler ile öğrencilerin vatan, millet, devlet, bayrak gibi konularda bilinçlenmesini sağlamaktadır (Dönmez ve Yazıcı, 2015). Ulusların kendi devamlılıklarını sağlayabilmelerinde etkili vatandaş yetiştirmek önemlidir. Sosyal Bilgiler dersi de etkili vatandaş yetiştirmek üzerine şekillendirilmiştir (Safran, 2011). Bu bağlamda Sosyal Bilgiler dersi ile öğrenciler gerekli bilgi ve becerilerle donatılmaktadırlar (Güven, 2011). Literatürde yapılan bu tanımlamalar ve açıklamalara göre Sosyal Bilgiler dersi ile öğrencilerde üç boyutun kazandırılmasının amaçlandığı görülmektedir (Yazar, 2014).

Tablo 1. Sosyal Bilgiler eğitimi aracılığıyla bireylerde geliştirilmesi istenilen boyutlar

Gelişmesi istenen boyutlar: "Nitelikler"	İçerik		
	Birey	Çevre	
		Sosyal	Fiziki
Bilgi	X	X	X
Değer-tutum	X	X	X
Beceri-eylem	X	X	X

Sosyal Bilgiler dersi öğrencilere bilgi, değer-tutum ve beceri-eylem niteliklerini kazandırarak toplumsal hayatta tüm yönleriyle gelişmiş dengeli vatandaşların yetiştirilmesini sağlamaktadır (Yazar, 2014). Sosyal Bilgiler dersinde öğrencilere bu boyutların kazandırılması için sosyal bilimlerin çeşitli disiplinlerinden faydalanılmaktadır. Sosyal bilim disiplinlerinin Sosyal Bilgiler dersi aracılığıyla bireyleri toplumsal hayata hazırlamada önemli rolleri bulunmaktadır. Sosyal Bilgiler dersinin birçok amacı bulunduğunu belirten Keçe ve Merey (2011) bu amaçların gerçekleştirilmesinde Sosyal Bilgilerin birçok disiplinden faydalandığını ifade etmektedir. Coğrafya bilimi de bu sosyal bilim disiplinlerinden birini oluşturmaktadır.

Coğrafya, günümüz dünyasından beslenerek öğrencilerin günümüz dünyasını anlamaya yönelik bakış açıları geliştirmelerine yardımcı olan bir sosyal bilim disiplini. Öğrenciler, coğrafya eğitimi ile dünyayı algılama, anlama ve değerlendirme açısından coğrafî bilinç kazanırlar (Çifçi, 2016). İklim değişiklikleri, kuraklaşma, çarpık kentleşme, doğal kaynak kullanımı, aşırı nüfus artışı, yoksulluk, biyolojik çeşitlilik kaybı gibi doğal dengenin korunmasına esas olabilecek birçok konuyu öğrenciler coğrafya dersi ile öğrenirler (Öztürk Demirbaş, 2013). Günlük hayatımızda sosyal faaliyetlerimizin şekillenmesinde coğrafya önemlidir (Taşlı, 2016). Lockton (1990) coğrafyanın dağlar ve adalardan; çöller ve nehirlerden daha fazlasını içerdiğini belirtmektedir. Coğrafya eğitimi, ulusal anlamda her ülkenin kendini bulmasında yol gösterici olduğu kadar evrensel açıdan da bir o kadar önemlidir (Artvinli ve Kaya, 2010). Coğrafya disiplini, öğrencilere dünya hakkında bilgi sağlayarak yerel ve küresel değişimleri ele alan bir derstir (Çifçi, 2016). Doğanay ve Sever (2011) coğrafya bilmenin milli kültürün kaynağı olduğunu ve ülkenin yönetiminde politik açıdan önemli olduğunu belirtmektedirler. Ayrıca vatan sevgisi duygusunun gelişmesinde de coğrafya bilmenin öneminden bahsederler. Meydan (2011) sağlıklı bir coğrafya eğitimi ile dünya ve diğer insanlarla ilişki kurmamızın sağlandığını; bilgi, beceri ve kavramları daha iyi algılayabileceğimizi belirtmektedir. Geleceğin etkin vatandaşlarını yetiştirmede coğrafya eğitimine oldukça önemli görevler düşmektedir (Öztürk, 2015). Sosyal Bilgilerde coğrafya disipliniyle öğrencilerin yaşadıkları çevreden başlayarak ülkemiz ve dünya ile ilgili coğrafi bir bilinç kazanmaları amaçlanmaktadır (MEB, 2011). İnsanın doğduğu andan itibaren doğal bir çevrede doğup, büyüyüp, yaşadığı düşünüldüğünde bireylerin içinde yaşadığı coğrafyaya karşı bilinçli ve denetimli olma sorumlulukları vardır. Coğrafi düşüncüyü özümsemiş yurttaşlar bunun farkına vararak sorumluluklarını yerine getirirler (Doğanay ve Sever, 2011). Coğrafya eğitimi ile sürdürülebilir bir kalkınma için demokratik, katılımcı ve aktif vatandaşların yetişmesi sağlanabilir (Kolnik, 2011). İçinde yaşadığımız toplumsal ve küresel değişimlerin analizlerini gerçekleştirip kökleri sağlam bir geçmişe dayanan gelecek inşa edebilmek için öğrencilerin temel bazı vatandaşlık değerleri ve tutumları ile donanmaları gerekmektedir. Bu bağlamda vatanseverlik, çevresel duyarlılık, demokratik katılım, sorumluluk ve çalışkanlık gibi coğrafi genel değer ve tutumların öğrencilere kazandırılması önem taşımaktadır (Öztürk, 2015). Bu durum coğrafya eğitiminde değerlerin önemli bir yeri olduğunu göstermektedir.

Değer; bireyin kendisini, toplumun da bireyi kontrol etmesini sağlayan unsurdur (Yazıcı, 2006). Değerler hayatımıza dini ve ahlaki inançların ötesinde sürdürülebilir duygu ve davranışlar katan özelliklerdir (Pawney, Cullen, Schapp, Glissov, Marganet, Johnstone & Munn, 1995). Toplumsal yaşantımızda görgü kuralları, sosyal davranışlar, yurttaşlık, estetik ve din ile ilgili konular değerleri meydana getirmektedir (Ikwumelu, Basse & Oyibe, 2015). Dolayısıyla değerlerin toplumsal yaşamın düzenli işleyişinde önemli bir yere sahip olduğu görülmektedir (Yazar, 2014). Değerler tüm yönleriyle aktararak ve bireylerde yaşam biçimi haline getirilerek toplumsal bozulmalar en aza indirilebilir. Coğrafya eğitiminin dünyada yaşanan zıtlıklar ve tartışmalar konusunda değerlerin aktarımında önemli bir yeri olduğu görülmektedir. Coğrafya dersi yerel, bölgesel ve küresel bir bakış açısıyla gelecek nesilleri yetiştirerek değerler eğitiminin bir bütün olarak ilerlemesine katkı sağlayacaktır (Çifçi ve Eser Ünalı, 2014). Catling (2001) çocuklar için coğrafya eğitiminde değerlerden kaçış olmadığını ve ilköğretimde coğrafyanın rolünün çocukların inceledikleri sorular, bilgi ve görüşler bağlamında tutumlarını geliştirmek ve onlara dünya üzerindeki yerlere ve çevreye ilişkin kendi değerleriyle uyumlu bir bakış açısı kazandırmak olduğunu belirtmektedir. İnce (2015) atalardan alınan doğal mirasın korunması bilincinin genç nesillere kazandırılmasının coğrafya dersinin görevleri arasında olduğunu vurgularken coğrafi değerlere de dikkat çekmektedir. Coğrafya dersi ile çocukların yakın ve uzak çevrelere yönelik ilgisini canlı tutma ve uyarma, çocukların yeryüzündeki çeşitli güzellikleri takdir etme duygularını besleme, insanın dünya üzerindeki etkisine ilişkin çocukların bilinçli ilgilerini geliştirme, yerel ve daha geniş düzeydeki eylemler yoluyla gezegenin sürdürülebilirliği için sorumluluk almayı istemeyi cesaretlendirme, çocukların kültürlerarası ilişkileri takdir etme ve insanlara saygı duyma, küresel bir bakış açısı ve uluslararası anlayışı benimsemesi sağlanır (Catling, 2001). Coğrafya dersinde değerler eğitimi, öğrencilerin gezegenimizi tanımalarında ve dünya üzerindeki kaynakların kullanımındaki gerginliklerin azaltılmasında önemlidir (Shaw, 2005). Literatürdeki çalışmalarda yer alan bu açıklamalar ele alındığında Sosyal Bilgiler disiplini olan coğrafya biliminin değerler ile ilişkisi görülmektedir. Bu bağlamda Sosyal Bilgiler dersinin kaynaklarından birisi olan coğrafya disiplininin Sosyal Bilgiler dersinde değerler eğitimi açısından incelemesinin gereği ortaya çıkmaktadır.

Problem Cümlesi

Araştırma problemi "Sosyal Bilgiler dersinde değerler eğitiminde coğrafya disiplininin rolü nedir" olarak belirlenmiştir.

YÖNTEM

Çalışmada, nitel bir araştırma yöntemi benimsenmiştir. Nitel araştırma olayları, durumları, anlatıları kelimelerle tanımlayan yöntemdir (Wiersma ve Jurs, 2005). Bu çalışmada Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler dersinde coğrafya disiplininin değerler eğitimindeki rolüne ilişkin görüşlerinin neler olduğu incelendiği için nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır.

Çalışma Grubu

Bu çalışmada, çalışma grubunu 2013-2014 bahar döneminde Kastamonu il merkezinde görev yapan ve çalışmaya katılmayı gönüllü olarak kabul eden 31 Sosyal Bilgiler öğretmeni oluşturmaktadır. Çalışmaya katılan Sosyal Bilgiler öğretmenleri görüşme yapılan sıraya göre Ö1, Ö2, Ö3,...,Ö30, Ö31 olarak kodlanmıştır. Çalışma etiği kapsamında araştırmaya katılan Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin kişisel bilgileri çalışmanın içeriğinde kullanılmamıştır.

Veri Toplama Aracı

Çalışmada veri toplama aracı olarak Sosyal Bilgiler öğretmenlerine aşağıdaki sorular sorulmuştur:

1. Sosyal Bilgiler dersinde coğrafya disiplini ile değerlerin kazandırılabilceğini düşünüyor musunuz?
2. Sosyal Bilgiler dersinde coğrafya disiplinin değerler eğitimine katkıları nelerdir?
3. Sosyal Bilgiler dersinde coğrafya disiplini ile hangi değerlerin kazandırıldığını düşünüyorsunuz? Neden?
4. Sosyal Bilgiler dersinde coğrafya disiplini ile değerleri hangi yöntem ve tekniklerle kazandırıyorunuz? Neden?
5. Sosyal Bilgiler dersinde değerler coğrafya disiplini ile ilgili hangi öğrenme alanlarında kazandırılır? Neden?
6. Sosyal Bilgiler dersinde coğrafya disiplinini değerleri kazandırmada Sosyal Bilgiler disiplinleri içinde nereye koyuyorsunuz? Neden?

Verilerin Toplanması ve Analizi

Araştırmada veri toplama aracı olarak yarı yapılandırılmış görüşmeden yararlanılmıştır. Görüşme, araştırmaya katılan bireylerin belli bir konuda duygu ve düşüncelerini anlatma tekniği olarak tanımlanır (Yıldırım ve Şimşek, 2008). Yarı yapılandırılmış görüşme tekniğinde, hem sabit seçenekli cevaplama hem de ilgili alanda derinlemesine gidebilmeyi amaçlanmaktadır (Büyüköztürk, Kılıç Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2012). Hazırlanan görüşme soruları ilk olarak 3 Sosyal Bilgiler öğretmeni ile görüşme yapılarak amaca uygun olup olmadığı anlaşılmaya çalışılmıştır. Bu doğrultuda bazı sorular değiştirilmiş, bazı sorulara ise eklemeler yapılarak yeniden düzenlenmiştir. Düzenlenen sorular alan uzmanlarına inceletilerek araştırmaya hazır hale getirilmiştir. 31 Sosyal Bilgiler öğretmeni ile görüşmeler yürütülmüştür. Her bir öğretmen ile 5-25 dakika arasında görüşme yapılmıştır. Görüşmelerde öğretmenlerin onayı alınarak görüşmeler kayda alınmıştır. Kaydedilen veriler daha sonra metne dönüştürülmüştür. Ön uygulamadan elde edilen veriler bulgular bölümünde değerlendirmeye alınmamıştır. Veriler betimsel analiz ile analiz edilmiştir. Betimsel analiz, araştırmada kullanılan gözlem, görüşme ve doküman gibi veri toplama araçlarında yer alan soru, konu ya da temaların temele alınarak analiz edilmesidir (Ekiz, 2013).

Görüşmelerden elde edilen veriler, sistematik olarak kodlanmış ve kategoriler belirlenmiştir. Görüşme metinleri üzerinde yapılan kodlamalar tamamlandıktan sonra benzer ve farklı kodlar bir araya getirilerek kategoriler oluşturulmuştur. Bu çalışmanın doğruluk ve inandırıcılığını sağlamak için görüşme yapılan Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin görüşleri üzerinde herhangi bir yorum yapılmaksızın doğrudan aktarılmıştır.

Sınırlılıklar

Araştırmada sadece Sosyal Bilgiler derslerine giren öğretmenler ile; Araştırmada yalnızca Sosyal Bilgiler dersinde coğrafya disiplininin değerler eğitimi ile ilgili rolünün incelenmesi ile sınırlıdır.

BULGULAR VE YORUMLAR

Çalışmanın bu bölümünde Sosyal Bilgiler dersinde değerler eğitiminde coğrafya disiplininin rolüne yönelik Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin görüşlerine ait bulgular tablolar halinde sunulmuştur. Çalışmaya ait bulgular belirlenen konu başlıkları paralelinde aşağıda detaylı olarak açıklanmıştır.

Araştırmanın birinci sorusu "Sosyal Bilgiler dersinde coğrafya disiplini ile değerlerin kazandırılabilceğini düşünüyor musunuz" şeklindedir. Araştırmanın bu sorusuna Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin %90,2'si (28 kişi) evet yanıtını vermiş, %9,6'sı (3 kişi) ise kısmen cevabını vermişlerdir. Bu durumda öğretmenlerin çoğunluğunun Sosyal Bilgiler dersinde coğrafya disiplini ile değerlerin kazandırılabilceğini düşündükleri söylenebilir.

Araştırmanın ikinci sorusu "Sosyal Bilgiler dersinde coğrafya disiplininin değerler eğitimine katkıları nelerdir? Açıklayınız." şeklindedir. Araştırmanın bu sorusuna Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin vermiş oldukları cevaplara ait verilere Tablo 2'de yer verilmektedir.

Tablo 2. Sosyal Bilgiler dersinde coğrafya disiplininin değer eğitimine katkılarına ilişkin Sosyal Bilgiler öğretmenlerin görüşleri

Kategoriler	f	%
Değerleri kazandırması (Misafirperverlik, barış, yardımseverlik, çalışkanlık, sorumluluk, temizlik, sağlığa önem verme ve dürüstlük)	14	31.8
Çocuğun dünyayı ve çevresini tanımasını sağlaması	9	20.4
Çevre bilinci kazandırması	8	18.1
Vatandaşlık sorumluluklarını öğretmesi	5	11.3
Kültür ve mirasın korunması ve yaşatılmasını sağlaması	3	6.8
Toplumsallaşmayı öğretmesi	2	4.5
Turizmin gelişmesini sağlaması	1	2.2
Vatan sevgisi kazandırması	1	2.2

Farklı bakış açılarını görülmesini sağlaması	1	2.2
Toplam	44	100

Tablo incelendiğinde Sosyal Bilgiler öğretmenlerinden %31,8'i (14 kişi) coğrafya disiplininin değerler eğitimine katkılarını değer kazandırması ile ilişkilendirmişlerdir. Bunu %20,4'ü (9 kişi) çocuğa dünyayı ve çevreyi tanıtmayı, %18,1'i (8 kişi) çevre bilinci kazandırması ve %11,3'ü (5 kişi) vatandaşlık sorumluluklarını öğretmesi kategorilerinin takip ettiği görülmektedir. Araştırmanın bu sorusuna yönelik Sosyal Bilgiler öğretmenlerinden bazılarının görüşleri şöyledir:

"Mesela doğal çevreye duyarlılık, çevre bilincini geliştirebilir. Ülke kaynakları hakkında bilgi sahibi olup bunların değerlendirilmesi konusunda bir temele sahip olabilir. Ülkesini tanıyıp turizmi geliştirme konusunda bir değere sahip olabilir." (Ö11)

"Coğrafya öğrenme alanları içerisinde öğrencilere çevre bilinci kazandırılmasında, doğa sevgisinde, vatan sevgisinin kazandırılmasında, misafirperverliktir, barıştır yardımseverliktir bu tip değerlerin kazandırılmasında önemli bir yere sahip." (Ö16)

"Coğrafyanın değer konusunda önemi vardır. Doğal çevreye duyarlılıktan öğrencilere bahsedilebilir. Başkalarına karşı saygılı olması gerektiğinden, doğa sevgisinden örnekler verilebilir." (Ö18)

Araştırmanın üçüncü sorusu "Sosyal Bilgiler dersinde coğrafya disipliniyle hangi değerlerin kazandırıldığını düşünüyorsunuz? Neden?" şeklindedir. Araştırmanın bu sorusuna öğretmenlerin vermiş oldukları cevaplar Tablo 3 ve Tablo 4'te görülmektedir.

Tablo 3. Sosyal Bilgiler dersinde coğrafya disiplini ile değerlerin ilişkilendirilmesine yönelik Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin görüşleri

DEĞERLER	f	%
Doğal çevreye duyarlılık	22	12.4
Kültürel mirasa duyarlılık	18	10.1
Sorumluluk	16	9
Vatanseverlik	11	6.2
Doğa sevgisi	9	5
Tarihsel mirasa duyarlılık	9	5
Çalışkanlık	9	5
Farklılıklara Saygı	9	5
Yardımseverlik	8	4.5
Dürüstlük	7	3.9
Barış	7	3.9
Bilimsellik	7	3.9
Temizlik ve sağlığa önem verme	6	3.3

Estetik	6	3.3
Dayanışma	6	3.3
Misafirperverlik	5	2.3
Adil olma	5	2.3
Bayrağa ve istiklal marşına saygı	4	2.8
Duygu ve düşüncelere saygı	4	2.8
Hoşgörü	3	1.6
Bağımsızlık	2	1.1
Aile birliğine önem verme	2	1.1
Türk büyüklerine saygı	1	0.5
Paylaşmak	1	0.5
TOPLAM	177	100

Tabloya bakıldığında en yüksek yüzdeye sahip değerlerin %10,5 (22 kişi) ile doğal çevreye duyarlılık olduğu görülmektedir. Bunu %8,6 (18 kişi) ile kültürel mirasa duyarlılık, %7,6 (16 kişi) ile sorumluluk, %5,2 (11 kişi) ile vatanseverlik ve %4,3 (9 kişi) ile çalışkanlık, farklılıklara saygı, doğa sevgisi ve tarihsel mirasa duyarlılık değerleri izlemektedir. Buna göre Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin çoğunluğunun coğrafya disiplini ile sırasıyla doğal çevreye duyarlılık, kültürel mirasa duyarlılık, sorumluluk, vatanseverlik, çalışkanlık, farklılıklara saygı, doğa sevgisi ve tarihsel mirasa duyarlılık değerlerinin kazandırıldığını düşündükleri görülmektedir. Araştırmanın bu sorusuna yönelik Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin görüşleri şöyledir:

“Sorumluluk bilinci, kültürel mirasa duyarlılık, estetik, yardımseverlik değerlerinin coğrafyayla ilgili olduğunu düşünüyorum.” (Ö22)

“Doğa sevgisi, temizlik ve sağlığa önem verme, bilimsellik, doğal çevreye duyarlılık, kültürel mirasa duyarlılık, sorumluluk, farklılıklara saygı olabilir. Bağımsızlık, misafirperverlik, tarihsel mirasa duyarlılık.” (Ö26)

Tablo 4. Sosyal Bilgiler dersinde coğrafya disiplini ile değerlerin ilişkilendirilmesi nedenlerine ilişkin Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin görüşleri

Kategoriler	f	%
Coğrafya ile ilgili olması	14	33.3
Dünya ve çevreyle ilgili olması	10	23.8
Programla ilgili olması	9	21.4
İyi vatandaş yetiştirme ile ilgili olması	4	9.5
Öğrenme alanlarıyla ilgili olması	3	7.1
Konular ve kazanımları coğrafyayı ilgilendirmesi	1	2.3
Bu değerlerin bütün disiplinlerle ilişkili olması	1	2.3
TOPLAM	42	100

Tablo incelendiğinde Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin %33,3'ü (14 kişi) ifade ettikleri değerlerin coğrafya ile ilgili olduğunu düşünmektedirler. Öğretmenlerin %23,8'i (10

kişi) değerleri dünya ve çevre ile %21,4'ü de (9 kişi) programla ilişkilendirmektedirler. Buna göre öğretmenlerin çoğunluğunun değerleri coğrafya disiplini ile ilişkilendirme nedeni olarak coğrafya ile ilgili olduğunu düşünmeleri olduğu söylenebilir. Araştırmanın bu sorusuna yönelik Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin görüşleri şöyledir:

“Mesela doğal çevreye duyarlılık direkt coğrafya ile ilgili. Biz çevreyi ne ile tanıtıyoruz. Direk coğrafya ile tanıtıyoruz. Yakın çevreden uzak çevreye kadar. Zaten müfredat içerisinde de bu şekilde ele alınıyor. Çevresini tanıyacak ki çocuk, ona göre doğal çevresine saygı duysun. Çevreyi etkileyen olumsuz bir durum olduğunda buna müdahil olabilsin. Diğer değerlerimizden mesela vatanseverlik için Türkiye’yi tanıyacak ki çocuk Türkiye’ye değer katan şey ne, neden bu kadar değerli, politik konumunun kattığı değer nedir, jeopolitik konumunun kattığı değer nedir? Bunlar coğrafya disiplini içerisinde yer alıyor. Ülkemizin bölgelerinden bu bölgelerde yetiştirilen ürünlerden; turizm faaliyetlerinden doğal güzelliklerine kadar bunların hepsi coğrafya disiplini içinde verildiği için önemli olduğunu düşünüyorum.” (Ö6)

“Çünkü coğrafya yaşadığı ortamı ayrıntılı bir şekilde çocuğa tanıtan bir bilim dalıdır. Biz tanımadığımız şeyleri çok fazla içselleştiremiyoruz, sevmiyoruz. Aslında vatanını sevmek için vatanını tanımak zorunda. Tanıdığın şeyleri daha çok seversin. Bu da ülkeyi tanıdıkça, yaşadığımız ülkenin güzelliklerini gördükçe, onun değerini anladıkça, ne kadar güzel bir ülkede yaşadığımızı öğrendikçe mümkündür. İşte vatanseverlik duygusu da buradan gelişebilir.” (Ö8)

“Coğrafya dediğimiz zaman aklımıza doğa geliyor, doğal çevremiz geliyor. Aslında biz bunu coğrafya ile ilişkilendirip yapıyoruz. Burada coğrafyayla bunları ilişkilendirdiğim için bu kavramları özellikle söyledim.” (Ö13)

Araştırmanın dördüncü sorusu “Sosyal Bilgiler dersinde coğrafya disiplini ile ilgili değerleri hangi yöntem ve tekniklerle kazandırılıyorsunuz? Neden?” şeklindedir. Araştırmanın bu sorusuna Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin vermiş oldukları cevaplar Tablo 5 ve Tablo 6’da görülmektedir.

Tablo 5. Sosyal Bilgiler dersinde coğrafya disiplini ile değerler eğitiminde Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin kullandıkları yöntem ve tekniklere ilişkin görüşleri

Kategoriler	f	%
Teknolojiden yararlanarak(slayt, video, TV...)	24	25.8
Gezi-gözlem yaparak	18	19.3
Proje-performans ödevleri vererek	8	8.6
Araştırma ödevleri vererek	7	7.5
Yaparak yaşayarak	4	4.3
Örnekler vererek	4	4.3
Soru-cevap yaparak	4	4.3
Oyunlar oynayarak	3	3.2

Tiyatro-drama yaptırarak	3	3.2
Farkındalık uyandırarak	3	3.2
Düz anlatım yaparak	3	3.2
Örnek olaylar göstererek	2	2.1
Grup çalışması yaparak	2	2.1
Röportaj yapmalarını isteyerek	1	1
Konuların içine sindirerek	1	1
Beyin fırtınası yaptırarak	1	1
Ayetlerden örnekler vererek	1	1
Ülkemizi tanıtarak	1	1
Belgesel izleterek	1	1
Afiş çalışması yaptırarak	1	1
Pano çalışması yaptırarak	1	1
Toplam	93	100

Tablo incelendiğinde Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin %25,8'i (24 kişi) teknolojiden yararlanarak (slayt, TV, video...), %19,35 'i (18 kişi) gezi- gözlem yaparak, %8,6'sı (8 kişi) proje-performans ödevleri vererek, %7,5'i (7 kişi) araştırma ödevleri vererek, %4,3'ü (4 kişi) ise örnekler vererek, yaparak-yaşayarak ve soru-cevap yaparak cevabını vermişlerdir. Buna göre Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin çoğunluğunun araştırmanın bu sorusuna teknolojiden yararlanarak ve gezi-gözlem yaparak cevabını verdikleri görülmektedir. Araştırmanın bu sorusuna yönelik bazı Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin görüşleri şöyledir:

"Sınıf dışı etkinlik olarak sadece müze gezileri var. Müzelere gidiyoruz." (Ö2)

"Biz slayt ve filmleri kullanıyoruz. Bir ormanın yok olduğu zaman, bir ağaç kesildiği zaman veya doğada bir hayvan eksildiği zaman nelerin oluşabileceğini onlara filmler izleterek gösterimler sunarak gösteriyoruz. Kendilerine ödev hazırlattırarak örnekler veriyoruz." (Ö21)

"Öğrenci merkezli eğitim, yaparak yaşayarak öğrenme, proje-performans ödevleri, bir parça ailelerinde dâhil edilmesi gibi yöntemler etkili olmaktadır. Teknolojiden (slayt, kitle iletişim araçları, süreli yayınlar) faydalanıyorum. Gezi gözlem yaptırıyorum. Gezi gözlemlerle çocuklar çevrelerini tanıyorlar, nasıl davranacaklarını öğreniyorlar. Örneğin yerlere çöp atmamayı öğreniyorlar." (Ö16)

"Değerler bir örtük program çerçevesinde veriliyor. Direkt değer kazandırma bizim müfredatımız içinde yok. Zaten müfredatın en eksik noktalarından bir tanesi de bu. Değerleri direkt kazandırma yerine bir şekilde bir yere sıkıştırılmaya çalışılmış. Beyin fırtınası daha çok o şekilde kazandırmaya çalışıyoruz çocuğa. Bir şekilde bir farkındalık uyarma." (Ö6)

Tablo 6. Sosyal Bilgiler dersinde coğrafya disiplini ile değerler eğitiminde Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin kullandıkları yöntem ve teknikleri tercih etme nedenlerine ilişkin görüşleri

Kategoriler	f	%
Öğretimi somutlaştırması	13	27
Kalıcılığı artırması	12	25
Yaşamla ilişkilendirmesi	11	22.9
Empatiyi öğretmesi	3	6.2
Güncel sorunlardan haberdar etmesi	2	4.1
Araştırma yapmayı öğretmesi	2	4.1
Öğrencilere özgüven kazandırması	2	4.1
Bireysel öğrenmelere fırsat tanınması	1	2
Öğrencilere karşılaştırma yapma imkânı tanınması	1	2
Öğrencilere risk almayı öğretmesi	1	2
Toplam	48	100

Tabloya göre Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin %27'si (13 kişi) tercih ettikleri yöntem ve teknikleri öğretimi somutlaştırması, %25'i (12 kişi) kalıcılığı artırması, %22,9'u da (11 kişi) yaşamla ilişkilendirdiği için kullandıklarını belirtmişlerdir. Tabloya göre Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin çoğunluğunun kullandıkları yöntem ve teknikleri öğretimi somutlaştırdığı için tercih ettikleri yönünde yorum yapılabilir. Araştırmanın bu sorusuna yönelik Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin görüşleri şöyledir:

"Yaşayarak olması lazım bazı şeylerin. Mesela köydeki insanla şehirdeki insanın ekonomik hayatını derste işlerken soyut olarak kalıyor. Bunu soyut olmaktan çıkarabiliriz. Yani hayatı yaşayarak öğrenmeleri için imkânlar sunabiliriz." (Ö9)

"Daha çok çocukları derste tutabiliyoruz. Ve onların dünyasına, seviyesine daha kolay inmiş oluyoruz. Yoksa öbür türlü sadece bilgi verilebilir. Ama bir süre sonra çocuk Van Gölü'nün Türkiye'nin en büyük gölü olduğunu biliyor fakat hangi bölgede olduğunu bilmiyor" (Ö19)

"Öğrenci çevresinde herhangi bir problem olduğunda bir araya gelip kendi aralarında bir grup oluşturabilir. Yaşayarak öğrenme açısından bu çok önemli bence. Bu nedenle dersin ders dışında faaliyetlerle zenginleştirilmesi gerekli. En azından coğrafya konularında daha etkili oluyor." (Ö12)

Araştırmanın dördüncü sorusu "Sosyal Bilgiler dersinde coğrafya disiplini ile değerler hangi öğrenme alanlarında kazandırılır? Neden?" şeklindedir. Araştırmanın bu sorusuna Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin vermiş oldukları cevaplar Tablo 7 ve Tablo 8'de görülmektedir.

Tablo 7. Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler dersinde coğrafyayla ilgili olduğunu düşündükleri öğrenme alanlarına ilişkin görüşleri

ÖĞRENME ALANLARI	f	%
İnsanlar, Yerler ve Çevreler	23	21.2

Üretim, Dağıtım ve Tüketim	22	20.3
Küresel Bağlantılar	16	14.8
Kültür ve Miras	15	13.8
Birey ve Toplum	10	9.2
Bilim, Teknoloji ve Toplum	9	8.3
Gruplar, Kurumlar ve Sosyal Örgütler	7	6.4
Güç, yönetim ve toplum	6	5.5
Toplam	108	100

Tabloya bakıldığında Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin %21,2'si (23 kişi) İnsanlar, Yerler ve Çevreler, %20,3'ü (22 kişi) Üretim, Dağıtım ve Tüketim, %14,8'i (16 kişi) Küresel Bağlantılar ve %13,8'i (15 kişi) ise Kültür ve Miras öğrenme alanlarını belirtmişlerdir. Buna göre, Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin coğrafya disipliniyle daha çok İnsanlar, Yerler ve Çevreler; Üretim, Dağıtım ve Tüketim; Küresel Bağlantılar ve Kültür ve Miras öğrenme alanlarını ilişkilendirdikleri görülmektedir. Araştırmanın bu sorusuna yönelik bazı Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin görüşleri şöyledir:

"Mesela, 7. sınıf vatanseverlik değeri, İnsanlar, Yerler ve Çevreler öğrenme alanı ile ilgili olabilir. Küresel Bağlantılar olabilir. Gruplar, Kurumlar ve Sosyal Örgütler olabilir. Dürüstlük değeri, Birey ve Toplum, İnsanlar, Yerler ve Çevreler öğrenme alanlarında olabilir. Barış değeri, Küresel Bağlantılar öğrenme alanından olabilir." (Ö1)

"Birey ve Toplum çok alakalı bence. Kültür ve Miras da öyle. Üretim, Dağıtım ve Tüketim de paylaşım değerini öğretiyorum. Güç, Yönetim ve Toplum bu da çok alakalı. En çok bu söylediklerimle ilgili buluyorum ben." (Ö27)

"İnsanlar, Yerler ve Çevreler coğrafyayla ilgili. Üretim, Dağıtım ve Tüketim coğrafyayla ilgili Bilim, Teknoloji ve Toplum coğrafyayla ilgili." (Ö29)

Tablo 8. Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler dersinde coğrafyayla ilgili olduğunu düşündükleri öğrenme alanlarını ilişkilendirme nedenlerine ilişkin görüşleri

Kategoriler	f	%
Coğrafya disiplininin içeriği ile ilişkili olması	14	51.8
Çevre ve dünya ile ilgili olması	13	48.1
Toplam	27	100

Tabloya göre öğrenme alanlarını coğrafya disiplini ile ilişkilendirme sebebine bakıldığında Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin %51,8'i (14 kişi) coğrafya disiplinin içeriği ile ilişkili olması ve %48,1'i (13 kişi) de çevre ve dünya ile ilgili olmasına bağladığı görülmektedir. Araştırmanın bu sorusuna yönelik bazı Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin görüşleri şöyledir:

“Tasarruf bilinci olsun, vatandaşlık bilinci olsun, ürettiklerimize sahip çıkma olsun coğrafya disipliniyle ilgili.” (Ö9)

“İşlenen bu konular coğrafi konularla ilgili.” (Ö10)

Araştırmanın dördüncü sorusu “Sosyal Bilgiler dersinde coğrafya disiplinini değerleri kazandırmada Sosyal Bilgiler disiplinleri içinde nereye koyuyorsunuz? Neden?” şeklindedir. Araştırmanın bu sorusuna Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin vermiş oldukları cevaplar Tablo 9 ve Tablo 10’da görülmektedir.

Tablo 9. Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler dersinde değerleri kazandırmada en etkili gördükleri disiplinlere ilişkin görüşleri

Kategoriler	f	%
Tarih	15	41.6
Coğrafya	10	27.7
Bütün disiplinler birbirini tamamlayıcı	6	16.6
Vatandaşlık	5	13.8
Toplam	36	100

Tablo incelendiğinde Sosyal Bilgiler öğretmenleri değerleri kazandırmada en etkili disiplin olarak %41,6 (15 kişi) ile tarih disiplinini görmektedirler. Bu disiplini %27,7 (10 kişi) ile coğrafya takip etmektedir. Öğretmenler %16,6 (6 kişi) ile bütün disiplinlerin birbirini tamamlayıcı olduklarını ifade etmişlerdir. Ayrıca %13,3 (5 kişi) oranı ile de vatandaşlık disiplinini görmüş oldukları ortaya çıkmıştır. Araştırmanın bu sorusuna yönelik Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin görüşleri şöyledir:

“Daha çok vatandaşlık ve demokrasi eğitimi. Çünkü bu değerleri konu olarak işliyoruz biz.” (Ö7)

“Aslında disiplinlerin hepsinin arasında bir bağ olduğu için biraz böyle yuvarlak bir masa gibi düşünüyorum. Birisini başa koyup sıralamak, bu daha önemlidir demek mümkün değil. Sonuçta birbirini tamamlayan şeyler. Hepsi önemli. Birinden vazgeçemiyorsunuz haliyle.” (Ö14)

“Yani ben ikinci sıradadır diye düşünüyorum. Tarihten sonra. Çünkü biz duygusal bir milletiz. Bir makine gibi düşünmeyiz her zaman. Duygularımızla karar veririz. Duygularımızla düşünürüz her zaman. Coğrafya ondan sonra gelir diye düşünüyorum. Bizde vatan sevgisi önemlidir. Vatan millet deriz ya ikisini yan yana koyarız zaten. Vatanı tek başına kullanmayız. Vatan dediğin zaman coğrafya akla geliyor.” (Ö15)

“En etkili yeri olan coğrafya. Çünkü saydıklarımızın hepsi orada gerçekleştiği için en temeli bence coğrafya oluyor.” (Ö26)

Tablo 10. Sosyal Bilgiler dersinde coğrafya disiplininin değerler eğitiminde rolüne ilişkin Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin görüşleri

Kategoriler	f	%
Coğrafya disiplini vatandaşlık bilinci kazandırması	4	26.6
Coğrafya konularının öğretimi daha kolaylaştırması	3	20
Programın bütün disiplinlere eşit yaklaşması	3	20
Coğrafya disiplininin Sosyal Bilgilerin temelini oluşturması	2	7.6
Coğrafya disiplinin yaşadığımız dünyayı ve çevreyi öğretmesi	2	7.6
Coğrafya disiplininin hayatın kendisi olması	1	6.6
Toplam	15	100

Tablo incelendiğinde Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin değerler eğitiminde coğrafya disiplini önemli bulma nedenlerine Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin %26,6'sı (4 kişi) coğrafyanın vatandaşlık bilinci kazandırması, %20'si (3 kişi) coğrafya konularının öğretiminin daha kolay olması ve %20'si (3 kişi) programın bütün disiplinlere eşit yaklaşması şeklinde görüş bildirdikleri görülmektedir. Sosyal Bilgiler öğretmenleri bu soruyla ilgili görüşlerini şu şekilde ifade etmektedirler:

"Bu dünyada yaşadığı müddetçe kendilerini, ülkelerini; kendi ülkeleri dışında da insanlar, ülkeler, ırklar olduğunu, yaşantılar olduğunu bilincinde hareket edilmesi gerektiğini veriyor. Yani sadece kendi çevreleri, komşu ülkeler değil; dünyada farklı ülkeden, farklı milletten, farklı sorunlar yaşayan insan olduğunu fark ettiriyor."
(Ö4)

"Coğrafyayı aslında en öne koymam lazım. Temelden başlayacak olursak yani örneğin ilkokul seviyesinden veya 5.sınıf seviyesinde tarihi olaylar kavranmakta biraz zor oluyor küçük çocuklarda. Ama coğrafyayla yeryüzünün anlatılması, somutlaştırılması, çocuğa ifade edilmesi daha basit daha kolay. Ve çocuğun da bu derste değeri alması daha kolay." (Ö9)

SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Sosyal Bilgiler öğretmenleri Sosyal Bilgiler dersinde coğrafya disiplini ile değerlerin kazandırılabilirliğini düşünmektedirler. Araştırmada ortaya çıkan bu durum Balcı ve Yanpar Yelken'in (2013) çalışmasında ortaya çıkan öğretmenlerin değer eğitimine en çok Sosyal Bilgiler dersinde yer verdikleri sonucu ile desteklenmektedir. Öğretmenler Sosyal Bilgiler öğretiminde coğrafya disiplininin değer eğitimine katkısını çeşitli değerleri kazandırması (misafirperverlik, barış, yardımseverlik vb.), dünyayı ve çevreyi tanıtmayı, çevre bilinci kazandırması ve vatandaşlık sorumluluklarını öğretmesi olarak görmektedirler. Lockton (1990) coğrafyanın dini, sosyal, ekonomik ve adalet gibi insani değerlerle ilgili olduğunu belirtmektedir. Bu durum Sosyal Bilgiler öğretimının önemini ortaya çıkarmakla birlikte Sosyal Bilgiler

dersinde coğrafya disiplininin değerler eğitimindeki rolünü göstermesi açısından da önem taşımaktadır.

Sosyal Bilgiler öğretmenleri Sosyal Bilgiler dersinde coğrafya disiplini ile doğal çevreye duyarlılık, kültürel mirasa duyarlılık, sorumluluk, vatanseverlik, çalışkanlık, farklılıklara saygı, doğa sevgisi ve tarihsel mirasa duyarlılık değerlerinin kazandırıldığını düşünmektedirler. Devci ve Selanik Ay'ın (2009) çalışmasında ilköğretim öğrencilerinin günlüklerine göre günlük yaşamda değerleri incelediği çalışmasında sorumluluk, çalışkanlık, insan ilişkileri, özdenetim, ulusal değerler, onurlu olma, temizlik, tutarlılık, hoşgörü, paylaşma, merhamet, dürüstlük, nezaket olarak on üç temaya ulaştıkları görülmektedir. Çengelci, Hancı ve Karaduman'ın (2013) çalışmasında, öğretmenler okulda sevgi, saygı, hoşgörü, dayanışma ve sorumluluk değerlerini kazandırdıklarını belirtmişlerdir. Taşdemir'in (2012) çalışmasında da en çok ifade edilen değerlerin yardımseverlik, vatanseverlik ve sorumluluk değerleri olduğu görülmektedir. Kuş, Merey ve Karatekin'in (2013) çalışmasında ilköğretim 4. ve 5. sınıf kitaplarında en sık vurgulanan değerler incelenmiştir. Bu değerlerin duyarlılık, vatanseverlik, sorumluluk, sevgi ve dayanışma olduğu tespit edilmiştir. İbret, Karatekin ve Avcı'nın (2015) çalışmasında coğrafya disiplininin kazandırabileceği değerler; vatanseverlik, duyarlılık ve temizlik değerleri olarak tespit edilmiştir. Karatekin, Gençtürk ve Kılıçoğlu (2013) çalışmasında, Sosyal Bilgiler dersinde kazandırılacak değerleri öğrenci, Sosyal Bilgiler öğretmen adayları ve öğretmenlerin görüşlerine göre belirlemişlerdir. Buna göre ilk üç sırada yer alan değerler saygı, dürüstlük ve vatanseverlik olarak tespit etmişlerdir. Literatürdeki çalışmaların sonuçları incelendiğinde bu değerler arasında bu çalışmada ortaya çıkan coğrafya disiplini ile kazandırılacak değerlerin yer aldığı görülmektedir. Bu araştırmadan elde edilen bulgular yapılan bu çalışmanın bulgularıyla paralellik gösterse de bu değerlerin coğrafya disiplini ile kazandırılmasının düşünülmesi diğer çalışmalardan farklılık göstermektedir. Ayrıca öğretmenlerin coğrafya ile kazandırılacak değerleri ifade ederken değerleri; coğrafya disiplini, dünya, çevre ve programla ilişkili olmasını göz önünde bulundukları görülmektedir. Bu durum öğretmenlerin coğrafya disiplini değerleri ile ilişkilendirirken coğrafyanın doğasından etkilenildiğini göstermektedir. Kim (2002) coğrafya eğitiminin doğrudan coğrafyanın konularıyla ilgili olduğunu belirtmektedir. Bu durum Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin araştırma sorusuna verdikleri cevapları coğrafyanın doğası ile ilişkilendirmelerinin doğal bir durum olduğunu göstermektedir.

Öğretmenler Sosyal Bilgiler dersinde coğrafya disiplini ile ilgili değerleri teknolojiye yararlanarak, gezi-gözlem yaparak, proje, performans ve araştırma ödevleri vererek kazandırdıklarını belirtmişlerdir. Öztürk (2004) çalışmasında coğrafya öğretmenlerinin klasik yöntemler kullandığını, ayrıca coğrafya öğretiminin vazgeçilmezlerinden olan gezi-gözlem yöntemini hiçbir zaman kullanmadıklarını tespit etmiştir. Tay, Durmaz ve Şanal'ın (2013) çalışmasında öğrenciler, etkinlikler yoluyla, yaparak yaşayarak, ödevlerle, hikâye şeklinde anlatarak, araştırmalar, örnek olaylar, görsel araçlar yoluyla ve model kullanarak değerlerin öğretilebileceğini

belirtmişlerdir. Ünal ve Çelikkaya (2004) çalışmasında ilköğretim Sosyal Bilgiler (4. ve 5. sınıf) dersi coğrafya konularının öğretiminde düz anlatım, soru cevap, küme çalışması, tartışma, gezi gözlem, iş, problem çözme, benzetim, beyin fırtınası, dramatizasyon yöntem ve tekniklerinin kullanılabilceğini belirtmektedirler. Can Aran ve Demirel'in (2013) yaptığı bir çalışmada ise öğretmenlerin telkin, model olma ve değer aydınlatması gibi değer kazandırma yaklaşımlarına; işbirliğine dayalı öğrenme tekniği ve yaratıcı drama yöntemine başvurdukları ortaya çıkmıştır. Topçu (2013) çalışmasında Sosyal Bilgiler öğretmenliği mezunu olan öğretmenlerin coğrafya konularını anlatılırken öğrencileri derste aktif hale getirecek tartışma ve problem çözme yöntemlerini tercih ettiklerini tespit etmiştir. Yiğittir ve Keleş'in (2011) çalışmasında öğretmenler tartışma, telkin, eleştirel yaklaşım, görsel materyal kullanımını benimsediklerini ifade etmişlerdir. Akbulut (2004) çalışmasında coğrafya konularında anlatım, soru-cevap, gösteri, gezi-gözlem, iş ve deney ile problem çözme yöntemlerinin uygulanabileceğini tespit etmiştir. Ekşi (2003) çocuklara seçim hakkının tanındığı, aktif öğrenme ortamları içinde birden fazla duyunun öğretime ortak edildiği, oyun ve eğlence ağırlıklı kolay ve çabuk uygulanabilecek etkinlikler hazırlanması gerektiğini ileri sürmektedir. Yapılan bu araştırmanın bulguları literatürde yapılan çalışmaların bulgularıyla paralellik taşımakla birlikte öğretmenlerin Sosyal Bilgiler öğretim programındaki değer öğretim yaklaşımlarını ifade etmedikleri gözden kaçmamaktadır. Çalışmadan elde edilen bu sonuç Thornberg ve Oğuz'un (2013) değerler eğitimi üzerine öğretmen görüşlerinin incelediği çalışmada değerler eğitimi ile ilgili öğretmenlerin mesleki eksikliklerinin bulunduğu sonucu ile benzerlik göstermektedir. Ancak öğretmenlerin kullandıkları yöntem ve teknikleri; öğretimi somutlaştırması, kalıcılığı artırması ve yaşamla ilişkilendirmesi bakımından tercih ettiklerini belirtmeleri, öğretmenlerin değerler eğitimini önemseyişinin bir sonucu olduğu da görülmektedir.

Sosyal Bilgiler öğretmenleri coğrafya disipliniyle İnsanlar, Yerler ve Çevreler; Üretim, Dağıtım ve Tüketim; Küresel Bağlantılar ve Kültür ve Miras öğrenme alanlarını ilişkilendirmişlerdir. MEB'nin (2005) Sosyal Bilgiler öğrenme alanlarını ilişkilendirdiği sosyal bilim disiplinleri şu şekildedir: Birey ve Toplum (Psikoloji, Tarih, Medya Okuryazarlığı), İnsanlar, Yerler ve Çevreler (Coğrafya, Tarih, Vatandaşlık Bilgisi, Sosyoloji), Kültür ve Miras (Tarih, Coğrafya, Antropoloji, Halk Bilimi, Ekonomi), Üretim, Dağıtım ve Tüketim (Ekonomi, Coğrafya, Tarih, Meslekler Bilgisi), Bilim, Teknoloji ve Toplum (Bilim ve Teknolojik Gelişmelerin Takibi, Coğrafya), Gruplar, Kurumlar ve Sosyal Örgütler (Siyaset Bilimi, Vatandaşlık Bilgisi, Sosyoloji, Hukuk, Çevre Eğitimi), Güç, Yönetim ve Toplum (Siyaset Bilimi, Vatandaşlık Bilgisi, Sosyoloji, Hukuk, Çevre Eğitimi) ve Küresel Bağlantılar (Tarih, Coğrafya, Uluslararası İlişkiler). Araştırmada Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin coğrafyayla ilişkilendirdikleri öğrenme alanları ile MEB'nin yaptığı ilişkilendirmenin benzerlik gösterdiği görülmektedir. Öğretmenlerin bu öğrenme alanlarını coğrafya disiplini ile ilişkilendirme nedenleri bu öğrenme alanlarının içeriğinin coğrafya ile ilgili olduğunu düşünmeleri ve çevre ve dünya konularıyla ilgili olarak görmeleridir. Bu çalışmada Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin coğrafya disiplinini öğrenme alanları

ile ilişkilendirmelerinin MEB ile benzerlik göstermesi sonucu öğretmenlerin programı tanımları noktasında bilgi sağlaması bakımından önem taşımaktadır.

Sosyal Bilgiler dersinde coğrafya disiplininin değerler eğitimine katkısına bakıldığında öğretmenlerin çeşitli değerleri kazandırması (misafirperverlik, barış, yardımseverlik, çalışkanlık, sorumluluk, temizlik ve sağlığa önem verme, dürüstlük), çocuğun dünyayı ve çevresini tanımasını sağlaması, çevre bilinci kazandırması ve vatandaşlık sorumluluğunu öğretmesi olarak düşündükleri görülmektedir. Coğrafya bilimi yurt sevgisi duygusunun gelişip kökleşmesi bakımından etkin bir rol oynayan bir disiplindir. Yaşanılan yerin sevilmesi, savunulması ve yönetilmesi coğrafya ile mümkündür (Meydan, 2011). Coğrafya insanların dünyayı gözlemlemesini, düşünmesini, tanımasını ve anlamasını sağlayan ve dünyadaki insanları birbirine bağlayan bir alandır. Coğrafya çocukların kendilerini ve çevrelerini keşfetmesini, farklı kültürlerdeki insanları tanımasını ve çevreye karşı daha duyarlı olmasını sağlamaktadır (Can Yaşar, İnal, Uyanık ve Yazıcı: 2012). Hernando (1998) coğrafya ve öğretmen eğitiminde değerleri ele aldığı çalışmasında coğrafya disiplininin toplumda nüfuz eden kültürün değerlerini kazandırdığını ifade etmektedir. Kolnik (2011) coğrafya eğitimi ile bireylere doğal ve sosyal çevreyi tanıma, anlama ve aktif vatandaş yetiştirmenin önemi üzerinde durmaktadır. Atasoy ve Koç'un (2015) coğrafya eğitiminin aktif vatandaşlık eğitimindeki rolünü incelediği çalışmasında katılımcılar bireylerin değerler eğitimi ile coğrafya eğitiminin bir arada verilmesi yönünde görüş beyan etmişlerdir. Ayrıca coğrafya eğitimi ile demokratik bir toplum ve özgür bir birey için hoşgörü değerinin verilebileceğini de belirtmektedir. Hem bu çalışmadan elde edilen sonuçlar hem de literatürdeki çalışmalardan elde edilen sonuçlara bakıldığında coğrafya disiplininin iyi vatandaş yetiştirme çerçevesinde değerlerle ilişkilendirildiği görülmektedir. Bu durum coğrafyanın eğitim boyutu ile açıklanabilirken öğretmenlerin coğrafyanın değerler eğitimine katkısını dünyayı ve çevreyi tanıtmaları ile açıklamaları coğrafya disiplininin olgusal boyutu ile de ilişkilendirdiklerini göstermesi bakımından önemlidir.

Sosyal Bilgiler öğretmenleri değerleri kazandırmada en etkili disiplin olarak tarih disiplinini görmektedirler. Bu disiplini coğrafya disiplini takip etmektedir. Daha sonra ise öğretmenler bütün disiplinlerin birbirini tamamlayıcı oldukları şeklinde görüş belirtmişlerdir. En son olarak da vatandaşlık disiplinini önemli gördüklerini ifade etmişlerdir. Değer eğitimi açısından tarih dersinin milli-manevi, dini-ahlaki ve sosyal değerlerin oluşturulmasında ve aktarılmasında değer eğitimine önemli katkıları vardır. Tarih derslerinde öğrenciler geçmişte toplum için önemli olan değerlerle bugün toplum için önemli olan değerler arasında karşılaştırmalar yapabilir, tarihte iz bırakan olay ve şahısları öğrenerek kendileri için dersler çıkarıp değerler oluşturabilirler (Demircioğlu ve Tokdemir, 2008). MEB'na (2011) göre coğrafya dersi öğretim programının genel amaçlarında "Madde 5: Yakın çevresinden başlayarak ülkesine ve dünyaya ait mekânsal değerlere sahip çıkma bilinci geliştirir."; "Madde 6: Ekosistem işleyişine yönelik sorumluluk bilinci geliştirir."; "Madde 14: Coğrafi değerlerin vatan bilincinin kazanılmasındaki önemini özümser." ifadeleri yer almaktadır. Bu ifadelerin Sosyal Bilgiler dersinde coğrafya disiplininin

değerler eğitimindeki önemine yönelik ifadeler olduğu görülmektedir. Vatandaşlık Bilgisi dersinde öğrencilere kazandırılacak davranışlar arasında, insan hakları eğitimi ve öğretiminin amaçları sevgi, karşılıklı anlayış, işbirliği, dayanışma ve hoşgörü kavramları bulunmaktadır (Başaran, 2007). Vatandaşlık Bilgisi dersinin bu amaçlarının aynı zamanda Sosyal Bilgiler dersinin değerleri arasında yer aldığı görülmektedir. Bu anlamda vatandaşlık eğitimi değerleri kazandırmada önemli bir işlev sahibidir. Tarih, coğrafya ve vatandaşlık bilgisi derslerinin çok disiplinli bir yaklaşımla Sosyal Bilgiler adı altında ilk kez ABD'nde okullarda bir ders olarak okutulmaya başlandığı düşünülecek olursa tarih, coğrafya ve vatandaşlık disiplinlerinin Sosyal Bilgiler dersi için bir çıkış noktası olduğu görülmektedir. Bu bakımdan bu çalışmada, Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin değerleri kazandırmada bu disiplinleri ilk sıraya koymaları önem taşımaktadır. Ancak coğrafya disiplinin değerleri kazandırmadaki önemi açısından bakılacak olursa öğretmenlerin Sosyal Bilgiler dersinde değerler eğitiminde en etkili gördükleri ikinci disiplin olarak coğrafya disiplinini belirttikleri görülmektedir. Sosyal Bilgiler öğretmenleri coğrafya disiplinini önemli görme nedenlerini coğrafya ile vatandaşlık bilincinin kazanılması, coğrafya disiplininin konularının öğretiminin diğer disiplinlere göre daha kolay olması, programın tüm disiplinlere eşit yaklaşması ve coğrafyanın Sosyal Bilgilerin temelini oluşturması ile ilişkilendirmektedirler.

Araştırmanın sonuçlarından yola çıkılarak şu öneriler getirilebilir:

- Sosyal Bilgiler öğretmenleri coğrafya disiplinini sadece bir disiplin/bilim dalı olarak görmemelilerdir. Öğretmenlerin derslerinde coğrafya biliminin eğitim rolü olduğunu da düşünerek hareket etmeleri gerekmektedir. Böylece coğrafya biliminin sadece bilgi boyutunun değil; beceri ve değer boyutlarının da olduğu göz önünde bulundurulacaktır.
- Sosyal Bilgiler öğretmenlerine değerler eğitimi yöntemlerinin kazandırılması önemli görülmektedir. Öğretmenler Sosyal Bilgiler derslerinde değerler eğitimi yöntemlerini aktif öğrenme yöntem ve teknikleri ile birleştirerek daha etkili bir değerler eğitimi sağlayabilirler.
- Bu çalışmada coğrafya bilimi ve vatandaşlık eğitimi arasındaki ilişkiyi ortaya çıkaran sonuçlar elde edilmiştir. Daha sonra yapılacak çalışmalarda coğrafya ve vatandaşlık eğitimi arasındaki ilişki üzerine farklı boyutlarda araştırmalar yapılabilir.
- Yapılan incelemelerde coğrafya ve değerler eğitimi üzerine yeterli düzeyde çalışmanın bulunmadığı fark edilmiştir. Coğrafya ve değerler eğitimi üzerine farklı çalışmaların yapılması coğrafya biliminin eğitim boyutunu daha da güçlendirerek coğrafyayı sadece bilgi boyutlu olma özelliğinden kurtaracaktır.

KAYNAKÇA

Akbulut, G. (2004). Coğrafya ve aktif öğretim yöntemleri. *Erzincan Eğitim Fakültesi Dergisi*, 6(1), 65-77.

- Ambarlı, A. (2010). Türkiye’de Cumhuriyet’ten günümüze Sosyal Bilgiler programları (değişiklikler, düzenlemeler, güncellemeler), Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Konya.
- Artvinli, E. ve Kaya, N. (2010). 1992 uluslararası coğrafya eğitimi bildirgesi ve Türkiye’deki yansımaları. *Marmara Coğrafya Dergisi*, 22, 93-127.
- Atasoy, T. ve Koç, H. (2015). Coğrafya öğretiminin aktif vatandaşlık eğitimindeki rolü: öğretim üyesi görüşleri. *Journal of World of Turks*, 7(2), 113-131.
- Balcı, F. A., Yanpar Yelken, T. (2013). İlköğretim Sosyal Bilgiler programında yer alan değerler ve değer eğitimi uygulamaları konusunda öğretmen görüşleri. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 14(1), 195- 213.
- Başaran, T. (2007). İlköğretim okullarında Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi programının uygulanışına ilişkin sosyal bilgiler öğretmenlerinin görüşleri, Yüksek Lisans Tezi, Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Edirne.
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö. E. & Demirel, F. (2012). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Geliştirilmiş 13. Baskı. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Can Aran, Ö. & Demirel, Ö. (2013). Dördüncü ve beşinci sınıf öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler dersinde değerler eğitimi uygulamalarına ilişkin görüşleri. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 12(46), 151-168.
- Can Yaşar, M., İnal, G., Uyanık, Ö. & Yazıcı, H. (2012). Okul öncesi dönemde coğrafya eğitimi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 11(39), 75-87.
- Catling, S. (2001). İlköğretimde coğrafya önemlidir!. Seçil Şenyurt (Çeviri), *Coğrafya Eğitimi Dergisi*, 1(1), 29-36.
- Çatak, M. (2016). Sosyal bilgiler programlarının tarihi gelişimi. Selçuk Şimşek (Ed.) içinde, *Sosyal bilgiler öğretimi (1-26)*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Çengelci, T., Hancı, B. & Karaduman, H. (2013). Okul ortamında değerler eğitimi konusunda öğretmen ve öğrenci görüşleri. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 11(25), 33-56.
- Çiftçi, Taner (2016). *Coğrafya’da Değer Eğitimi*. Ankara: Pegem Akademi.
- Çifçi, T. ve Eser Ünalı, Ü. (2014). Coğrafya öğretmenlerinin değer eğitiminin mevcut durumu ile ilgili görüş ve düşünceleri. *Zeitschrift für die Welt der Türken*, 6(2), 81-99.

- Demircioğlu, İ. H. & Tokdemir, M. A. (2008), Değerlerin oluşturulma sürecinde tarih eğitimi: Amaç, işlev ve içerik. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 6(15), 69-88.
- Deveci, H. & Selanik Ay, T. (2009). İlköğretim öğrencilerinin günlüklerine göre günlük yaşamda değerler. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 2/6, 167-181.
- Doğanay, H. ve Sever, R. (2011). *Genel ve Fiziki Coğrafya*. 9. Baskı, Ankara: Pegem Akademi.
- Dönmez, C. ve Yazıcı, K. (2015). *Sosyal Bilgiler Öğretimi*. Ankara: Pegem Akademi.
- Ekiz, D. (2013). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Ekşi, H. (2003). Temel insani değerlerin kazandırılmasında bir yaklaşım: Karakter eğitimi programları. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 1(1), 79-96.
- Erden, M. (tarihsiz). *Sosyal Bilgiler Öğretimi*. Ankara: Alkım Kitapçılık-Yayıncılık.
- Güven, S. (2011). Sosyal bilgiler dersinde vatandaşlık eğitimi ve vatandaşlık eğitiminde modeller. Refik Turan, Ali Murat Sünbül, Hakan Akdağ (Ed.) içinde, *Sosyal bilgiler öğretiminde yeni yaklaşımlar-II (35-58)*. Ankara: Pegem Akademi.
- Hernando, A. (1998). Values in geography education and teacher training. *International Research in Geographical and Environmental Education*, 7(2), 168-174.
- İbret, B. Ü., Karatekin, K. ve Avcı, E. (2015). Sosyal Bilgilerde değerler öğretiminin değerler eğitimi açısından önemi. *Milli Eğitim Dergisi*, 207, 5-23.
- İnce, Z. (2015). Ortaöğretim Coğrafya dersi 10. sınıf müfredatının yaşadığımız çevreyi tanımaya katkısının incelenmesi. *Marmara Coğrafya Dergisi*, 31, 330-344.
- Ikwumelu, S. N., Basse, M. E. & Oyibe, O. A. (2015). Social studies education and the need for value-based education in Nigeria. *British Journal of Education*, 13(11), 63-74.
- Kabapınar, Y. (2012). *Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi*. Genişletilmiş 3. Baskı, Ankara: Pegem Akademi.
- Karatekin, Gençtürk & Kılıçoğlu (2013). Öğrenci, Sosyal Bilgiler öğretmen adayı ve öğretmenlerinin değer hiyerarşisi. *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 6(14), 411-459.
- Keçe, M. ve Merey, Z. (2011). İlköğretim Sosyal bilgiler kazanımlarının sosyal bilimler disiplinlerine ve disiplinlerarası anlayışa uygunluğunun belirlenmesi. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 8(1), 110-139.

- Keleş, H., Işık, H. ve Erol Şahin, A. N. (2016). Sosyal bilgiler, topluma hizmet ve vakıflar. Dursun Dilek (Ed.) içinde, *Sosyal bilgiler eğitimi* (519-541). Ankara: Pegem Akademi.
- Kim, D. (2002). Geography and communities. R. Gerber, M. Williams (Eds.) in, *Geography, culture and education* (145-156). Kluwer Academic Publishers.
- Kolnik, K. (2011). Coming together: Geography and citizenship education for sustainable living. *Metodički Obzori* 16, 7/3, 17-24.
- Lockton, H. A. (1990). Geography's impact on human values. *Advantist Education*, 10-44.
- MEB, (2005). *İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersi 6.-7. Sınıflar Öğretim Programı ve Kılavuzu*. Devlet Kitapları Müdürlüğü, Ankara.
- MEB, (2011). *Coğrafya Öğretim Programı (9,10, 11 ve 12. Sınıflar)*. Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı, Ankara.
- Meydan, A. (2011). Sosyal bilgilerde coğrafyanın yeri ve önemi. Refik Turan, Kadir Ulusoy (Ed.) içinde, *Sosyal bilgilerin temelleri* (158-173). 2. Baskı, Ankara: Pegem Akademi.
- Öztürk Demirbaş, Ç. (2013). Coğrafya öğretmenlerinin toplumsal değer yönelimi açısından ekolojik ikilemlere ilişkin tutumları: Kırşehir örneği. *International Journal of Social Science*, 6(2), 1721-1736.
- Öztürk, C. (2009). Sosyal bilgiler: Toplumsal yaşama disiplinlerarası bir bakış. Cemil Öztürk (Ed.) içinde, *Sosyal bilgiler öğretimi* (1-31). Ankara: Pegem Akademi.
- Öztürk, Ç. (2004). Ortaöğretim coğrafya öğretmenlerinin öğretim yöntem ve teknikleri kullanabilme yeterlilikleri. *Gazi Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 5(2), 75-83.
- Öztürk, M. (2015). Değişen dünyada coğrafya. *Coğrafya Eğitimi Dergisi*, 1(1), 21-28.
- Pawney, J., Cullen, M. A., Schapp, U., Glissov, P., Johnstone, M. & Munn, P. (1995). Understanding Values Education in the Primary School. *University of Glasgow*.
- Safran, M. (2011). Sosyal bilgiler öğretimine bakış. Bayram Tay, Adem Öcal (Ed.) içinde, *Sosyal bilgiler öğretimi* (1-18). Ankara: Pegem Akademi.
- Shaw, G. (2005). Mapping the terrain-values education and geography. *Reprinted with permission from Geography Teachers' Association of Victoria Inc.*, 33(3).

- Sözer, E. (2009). Sosyal Bilgiler programının amaçları, ilkeleri ve temel özellikleri. Gürhan Can (Ed.) içinde, *Sosyal bilgiler öğretimi (17-34)*. Eskişehir: Açıköğretim Fakültesi Yayınları.
- Taşdemir, A. (2012). Değerlere İlişkin Türkiye, Irak ve Suudi Arabistan örneklemesindeki Türk öğrencilerin görüşlerinin incelenmesi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 12(3), 1707-1736.
- Taşlı, İ. (2016). Sosyal bilgiler öğretiminde coğrafya eğitimi. Selçuk Şimşek (Ed.), *Sosyal bilgiler öğretimi (221-244)*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Tay, B., Durmaz, F. Z.ve Şanal, M. (2013). Sosyal Bilgiler dersi kapsamında öğrencilerin değer ve değerler eğitimine ilişkin görüşleri. *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 33(1), 67-93.
- Thornberg, R. & Oğuz, E. (2013). Teachers' views on values education: A qualitative study in Sweden and Turkey. *International Journal of Educational Research*, 59(1), 49-56.
- Topçu, E. (2013). Sosyal Bilgiler dersinde coğrafya kazanımlarının gerçekleştirilmesinde öğretmenlerin tercih ettiği yöntemler. *Marmara Coğrafya Dergisi*, 28, 331-369.
- Ünal, Ç. ve Çelikkaya, T. (2004). İlköğretim I. kademe sosyal bilgiler dersi coğrafya konularının öğretiminde kullanılan yöntem ve teknikler ile bunların uygulanma sıklığı. *Doğu Coğrafya Dergisi*, 11, 151-166.
- Wiersma, W. & Jurs, S. G. (2005). *Research methods in education: In introduction*. 8. Edition. Boston: Pearson Education.
- Yazar, T. (2014). Toplumsal yaşam ve değerler. Refik Turan, Kadir Ulusoy (Ed.), *Değerler eğitimi (95-114)*. Ankara: Pegem Akademi.
- Yazıcı, K. (2006). Değerler eğitimine genel bir bakış. *TÜBAR XIX*, 499-522.
- Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2008). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. 6. Baskı. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yiğittir, S. & Keleş, H. (2011). Sosyal Bilgiler dersinde değer eğitimine ilişkin sınıf öğretmenlerinin görüşleri. *Milli Eğitim Dergisi*, 189, 144-155.

Extended Abstract

The social studies lesson can be described as an interdisciplinary field of education that grounds on social sciences. Geography is one of the disciplines in social studies. It is known that the subject area of geography is the relationships between earth and

people. With the help geography, we gain a spatial perspective on the world we live in. We develop shared information systems and value judgements with the communities in the same geographic area. This not only shows that geography has an educational dimensional but also reveals that it forms a values system within its own framework. The aim of this study is to present the social studies teachers' opinions on the role of geography within values education in social studies lessons. The study adopts the qualitative research tradition. It involved 31 social studies teachers working in the Kastamonu province in 2013-2014 academic year and the data were collected through semi-structured interviews with these teachers. The social studies teachers participating in this study stated that environmental awareness, cultural heritage awareness, responsibility and patriotism values listed in the programme could be gained through the discipline of geography. They pointed out that these values could be taught with the help of technology and via field trips and observations. They associated the values related to the discipline of geography with the learning domains of People, Places and Environments, Production, Distribution and Consumption and Culture and Heritage. The teachers also stated that geography helped pupils to familiarise the world and his/her environment and to gain environmental awareness. The social studies teachers described the discipline of geography as the second most effective discipline in teaching values in social studies lessons. In the light of the findings of this study, the following suggestions are listed: it should be taken into consideration that geography has not only the knowledge dimension but also the skills and values dimensions; social studies teachers need to be trained for values education methods; and further studies need to be conducted on geography and values education.

Keywords: Social studies, the discipline of geography, values education.